

„A haza legjobb meghatározása: a könyvtár”
Esterházy Péter: Az elefántcsonttoronyból. Bp. 40. old.

A közművelődési könyvtárak és szolgáltatásaik Angliában

Skaliczki Judit

Angliai tanulmányutam során a közművelődési könyvtárakban a következő kérdésekre kerestem választ: milyen a könyvtár és az őt körülvevő társadalom kapcsolata?; melyek a közművelődési könyvtárügy legfontosabb megoldandó gondjai?; milyen szolgáltatási formákat igényelnek a használók és mit nyújtanak a könyvtárak?

Könyvtár és társadalom

A jól ismert közhelyek sorába tartozik a többszázéves angol demokrácia emlegetése. Ezen alapszik minden intézmény struktúrája - a könyvtáraké is. Ugyanakkor a demokrácia és az anarchia közötti nyilvánvaló, általunk még megtanulandó különbségek is naponta tapasztalhatók. A könyvtárak is korlátok és megengedések egységében léteznek, és amennyiben azok ésszerűek, akkor mindenki tudomásul veszi őket.

A könyvtáraknak a társadalomba, a közgondolkodásba történt beépülése igen sok módon követhető és érzékelhető. Az egyik leglátványosabb és „kézzelfoghatóbb” módon a városok, illetve London esetében a kerületek által kiadott, meglehetősen vaskos kiadványokban, a várost, a kerületet ismertető útikönyvekben, katalógusokban, információs kiadványokban. A kiadványokat

a helyi önkormányzat adja ki, és sok esetben a könyvtár állítja össze. Az általában betűrendbe rendezett címszavak között jelentős helyet foglal el a könyvtár. E címszó alatt a városban található könyvtárak adatai - cím, szolgáltatás, nyitvatartási idő - található. Van olyan kiadvány is, amelyben a könyvtár címszó után utalók jelzik a sok egyéb címszó alatt is megtalálható könyvtári szolgáltatásokat. Pl. a video, a hanglemez, hangkazetta címszó azt is ismerteti, hogy a könyvtárak melyik részlegeiben lehet ezeket a dokumentumokat helyben használni és kölcsönözni, melyik könyvtárakban lehet lejátszóberendezéseket és videokamerát is kölcsönözni, vagy – éppen a video után – külön címszóban lehet tájékozódni a vietnámiak részére szervezett könyvtári állományról, amely könyvekből és vietnámi zenét tartalmazó kazettákból áll. Az ismertetett kalauzoknak egyik különleges formája az a szolgáltatásokat felsoroló és részletező címjegyzék, amelyet London Westminster kerülete ad ki az egészségileg hátrányos helyzetűek és a krónikus betegségben szenvedők számára. Ebben a 169 oldalas A/4-es nagyságú kiadványban 5 oldalt tesz ki a könyvtárak felsorolása. A címadatokon kívül ilyen megjegyzések állnak: „Hosszú rámpa vezet a könyvtári bejárathoz, azonban néhány lépést saját lábom is meg kell tenni. A bejárati ajtó nyitása nehéz. Az emeletre és a gyerekkönyvtárba 16 lépcső vezet, de az információs pont a földszinten van. A referenz és a közhasznú szolgáltatás már másik szinten van, hat lépcsővel lehet megközelíteni”, vagy „... a könyvtár három emeletes, és mindegyikre csak lépcsők vezetnek. Nincs lift. Azonban, ha szükséges, kísérő segíti az arra rászorulókat”. A kiadvány feltünteti a vakok és gyengénlátók, valamint a siketek és nagyothallók számára nyújtott szolgáltatásokat. Megtalálható a kalauzban továbbá a mozgókönyvtári szolgáltatással kapcsolatos valamennyi tudnivaló, a szolgáltató pontok helyei és az időpontok.

A könyvtár a lakosságnak nyújtott szolgáltatások szerves része. A reá fordított összeg nagysága együtt változik – változott – a többi köztisztviselési fenntartási költségével. Ma már, a

Thatcher korszak elmúltával, meglehetősen pontos képünk van arról, hogy egy látható gazdasági fellendülés mellett, az elmúlt évek Angliájában a közszolgáltatásokra általában – és ezen belül a kulturális szolgáltatásokra – igen keveset szántak. 1980-tól figyelhető meg a források fokozatos csökkenése a könyvtárakban, vagy legalábbis az a tény, hogy nem igazították hozzá a dokumentum- és energiaárak növekedéséhez. A fenntartási költségek csökkentése a kisebb könyvtárakat létükben, illetve alapszolgáltatásaik ellátásában is fenyegették és fenyegetik.

A gondokról

Ezzel a megállapítással már áttértünk a nagyobb kérdéskörre, a könyvtárak legfontosabb megoldandó gondjaira. Ezek közül kétségtelenül az előbb említett pénzhiány az egyik legmeghatározóbb. A közművelődési könyvtárak költségeit a könyvtárakat fenntartó önkormányzat határozza meg. Az önkormányzatok keze azonban meg van kötve, hiszen a hozzájuk tartozó intézmények fenntartási költségeit egyrészt a helyi adókból, másrészt a kormánytól kapott pénzeszemből fedezik. Ez utóbbi azonban évről-évre csökken, és hasonlóan csökken a könyvtárak fenntartására fordítható összeg is. A könyvtárakat az önkormányzatok egy része ezért pénzbéveletre kényszeríti.

A könyvtárosok elftélik és megalázónak tartják azt, hogy az állampolgárokkal másodsor is megfizettségük a nekik nyújtott alapszolgáltatásokat, mivel ezt egyszer már az adóikban megtették. Több könyvtár sztrájkolt Angliában 1990-ben, hogy kifejezésre juttassa egyet nem értését a kormány rendelkezéseivel.

A fenntartási költségek tovább csökkentek, amikor 1990 áprilisában bevezették a személyenkénti adót (nem személyi adó!). A személyenkénti adó a házadót váltotta fel, és minden állampolgárra egyaránt kötelező.

A könyvtárak fenntartására szánt összeg nagymértékben attól függ, hogy a konzervatív párti kormány politikai elveivel egyetértő, azaz konzervatív önkormányzat működik-e a városban vagy munkáspárti. Newcastle-ban, Sheffieldben, Manchesterben a munkáspárti önkormányzat pl. annyival kevesebb pénzt kapott a kulturális intézmények fenntartására a kormánytól, hogy 1990-

ben 1 millió fonttal kellett csökkentenie a város könyvtári hálózatának költségvetését. Ezt a könyvtárosok létszámának és a nyitvatartási időnek a radikális csökkentésével tudták csak megoldani. Manchesterben 1989-ben a központi könyvtár nyitvatartási ideje hétfőtől péntekig 9-21, szombaton 9-17 óráig volt, ami 1990 májusától a következőképpen változott: hétfő, szerda, péntek 10-20 óráig, szombaton 10-17-ig van nyitva, csütörtökön zárva tart. A fiókkönyvtárak közül azokat, amelyek eddig csak egy nap voltak zárva, még egy napra bezárták.

Newcastle-ban 98%-kal kellett csökkenteni a nyitvatartási időt és 12%-kal a létszámot. (Az önkormányzat 78 tagja közül 63 munkáspárti és 4 konzervatív.) Ugyanakkor meg kell említeni, hogy az elsöprően konzervatív képviselők közül álló Westminster kerületi (London) önkormányzat könyvtárai jó anyagi feltételek között működnek.

Vállalkozások a könyvtárban

A költségvetési hiányokat különböző vállalkozásokkal próbálják kiegészíteni a könyvtárakban, bár azt mindenütt hangsúlyozzák, hogy a közművelődési könyvtár fenntartása állami feladat. Pénzt inkább vállalkozásokból és nem a könyvtári szolgáltatások díjazottá tételéből próbálnak szerezni.

Ilyen vállalkozás pl. a könyvtárakban működő könyvtárbolt, amelyben a könyvtár kiadványaiból reprint kiadásokat, régi fényképeket, levelezőlappokat, térképeket lehet vásárolni, vagy a könyvtár képével díszített pólót, tányért, bögrét. Ennél jelentősebb a komoly bevételt jelentő ún. Turista információ, amelyet a Newcastle-i könyvtárban szerveztek meg. Ez az információs iroda a városban található utazási irodák információit számítógépen szolgáltatja. Pontos tájékoztatást ad az országon belüli és a külföldi utazási feltételekről, valamint a városban található szállás- és szórakozási lehetőségekről. A tájékoztatáson kívül az iroda szállásfoglalást és menetjegyváltást is bonyolít belföldre és külföldre egyaránt. Az utazási irodákkal kötött szerződések következtében ez mindenképpen jól fizető vállalkozás, de természetesen sok munka áll mögötte. (Nálunk jól ismert kisebb pénzszerzési források még a selejtezett könyvek eladása, a termék bérbeadása.)

Az angol közművelődési könyvtárak másik jelentős gondja a könyvtári hálózatok hatékony működésének kérdése. A központi könyvtárak és a hozzájuk tartozó fiókkönyvtárak együttesen kell hogy megoldják egy-egy régió könyvtári ellátását. A hálózati tagkönyvtárak azonban nem fednek le minden fontos ellátandó területet, és – a pénzsűke miatt – igen sokszor a hálózat kisebb tagjai rovására fejlesztik a központi könyvtárat, ami természetesen nem helyettesítheti a fel nem épült fiókkönyvtárat. A megyei vagy városi könyvtári szervezeteken belül a fiókkönyvtárak általában közvetlenül az első igazgatóhelyetteshez tartoznak, aki egy fiókkönyvtári osztályon keresztül irányítja a területi szervezőket. Hozzájuk tartoznak a térségükben levő könyvtárak fenntartási, gyűjteményszervezési, feltárási és szolgáltatási feladatai. Az éves munkatervekben határozzák meg, hogy a felsoroltak közül mi élvez elsőbbséget egy-egy területen és miért. Az utóbbi években több helyi önkormányzat még nagyobb hangsúlyt helyez arra, hogy a szolgáltatások az állampolgári igényeknek megfeleljenek. Ehhez, majdnem mindenütt, kulcsintézménynek tekintik a könyvtárat, a régió területén pedig a könyvtári hálózatot.

Ezt a kérdéskört végezetül úgy lehetne a legpontosabban jellemezni, hogy a helyi önkormányzatok partnerei a könyvtáraknak, alapvető intézményeknek tartják, de a tényleges pénzügyi helyzetük – a kormánytól kapott igen alacsony támogatás következtében – nem teszi lehetővé, hogy a könyvtárak korszerű működéséhez szükséges fenntartási költségeket mindenütt biztosítsák.

A szolgáltatásokról

Kulcsintézmény, azaz alap közszolgáltatási intézmény csak akkor lehet a könyvtár, ha széles körű szolgáltatási rendszere van, ha mindazt nyújtja használói számára, amit igényelnek.

Ez az a területe az angol közművelődési könyvtárügynek, amelyet méltán csodálhatunk, és amely egyenértékű a jóval gazdagabb körülmények között működő skandináv könyvtárak szolgáltatási formáival. Az angol könyvtárak ténylegesen a könyvtárhasználókért vannak, és minden tekintetben az ő igényeikhez alakítják szolgáltatásaikat.

Minden könyvtárban, ahol csökkenteni kellett a nyitvatartási időt, először pontosan felmérték, hogy melyek a leglátogatottabb időszakok, és a csökkentést csak ezután hajtották végre. Napjainkban folyik a vita, hogy a könyvtárhasználó, az olvasó különbözik-e egyáltalán a fogyasztótól, azaz több-e, más-e a fogyasztóorientáltságú könyvtár az eddigi használóorientáltságúnak nevezetnél. Amennyiben az előbbi az utóbbiétól csak abban különbözik, hogy a könyvtárlátogatók még jobb minőségű, számukra relevánsabb szolgáltatásokat kapnak, nincs jelentősége a divatos terminológiai vitának. Márpedig a könyvtárak láthatóan – a költségvetési csökkentések ellenére is – ezt az utat próbálják járni. Ezt igazolja a városi központi könyvtárak 2,5-3 ezres napi látogatottsága a 300-400 ezres lélekszámú városokban.

A könyvtárak szolgáltatási formáit és szolgáltatási lehetőségeit meghatározzák, de legalábbis befolyásolják a szolgáltatói terek. Azt kellett megállapítanom, hogy az angol példák ellenpéldák, hiszen igen magasrendű szolgáltatásokat végeznek meglehetősen régi, toldozott-foldozott könyvtári épületekben. A közművelődési könyvtárak egy jelentős része a század első évtizedeiben épült (pl. a londoni kerületi könyvtárak, a gateshead-i városi könyvtár, a manchesteri városi könyvtár), vagy az 1970-es években (az oxfordi megyei könyvtár, a sheffieldi városi könyvtár, a Newcastle-i városi könyvtár, stb.). Ezek az épületek nem hasonlítanak a skandináv országokban vagy Hollandiában megszokott modern, korszerű, tág terekkel elátott könyvtári épületekhez, ahol a liftek mellett mozgólépcső is szolgálja a felsőbb szintre igyekvőket. A régebbi épületekben nincs lift, és rámpa sem mindig segíti a mozgáskorlátozottakat. Az egyik legújabb, és épületi szempontból legkorszerűbb közművelődési könyvtárat 1983-ban nyitották meg London új kulturális központjában, a *Barbican* központban. Itt természetesen minden fent említett korszerű berendezés megtalálható. Ugyanakkor nincs könyvtár lopásgátló berendezés nélkül. Az angolok realitásérzékére jellemző, hogy ennek szükségességét felismerték. A lopásgátló természetesen nemcsak a könyveket, hanem mindenfajta könyvtári dokumentumot véd.

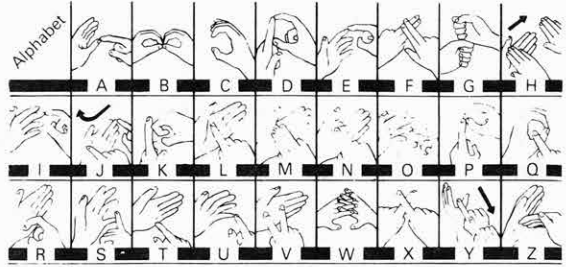
A könyvtárban nincs beiratkozási díj, az olvasójegy kitöltéséhez bármilyen igazolvány megfelel (orvosi kártya, vezetői jogosítvány stb.), amelyből a könyvtáros ellenőrizheti az olvasó ál-

work survival signs

RNID

© Published by the Royal National Institute for the Deaf. Designed by James Gibson and printed by ILEA Central Reprographic Service.

Number Zero One Two Three Four Five Six

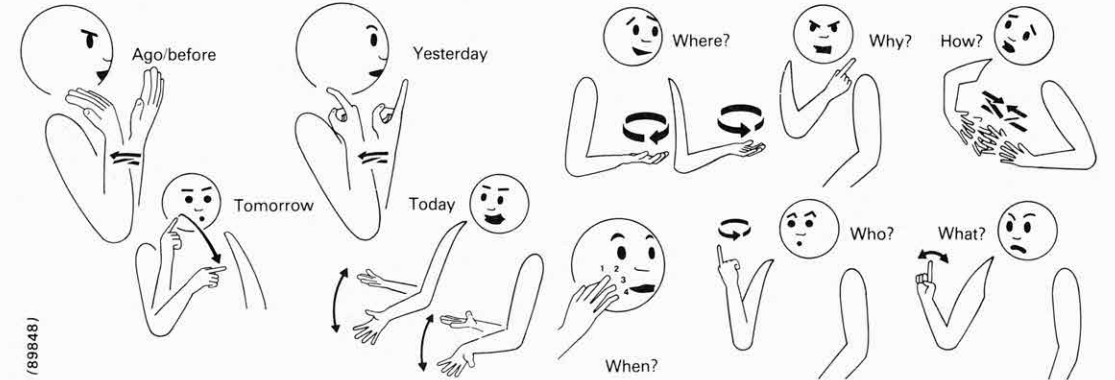
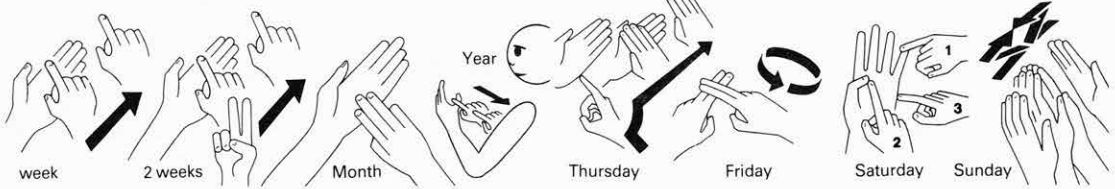
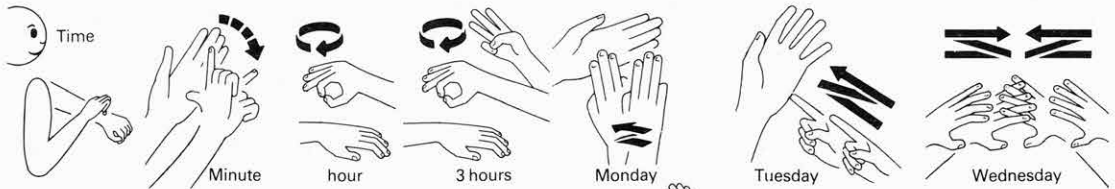
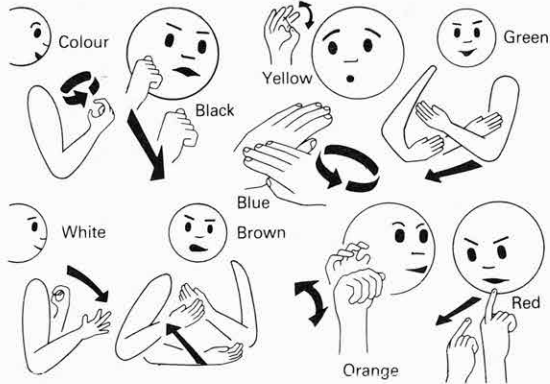
Seven Eight Nine Ten Eleven

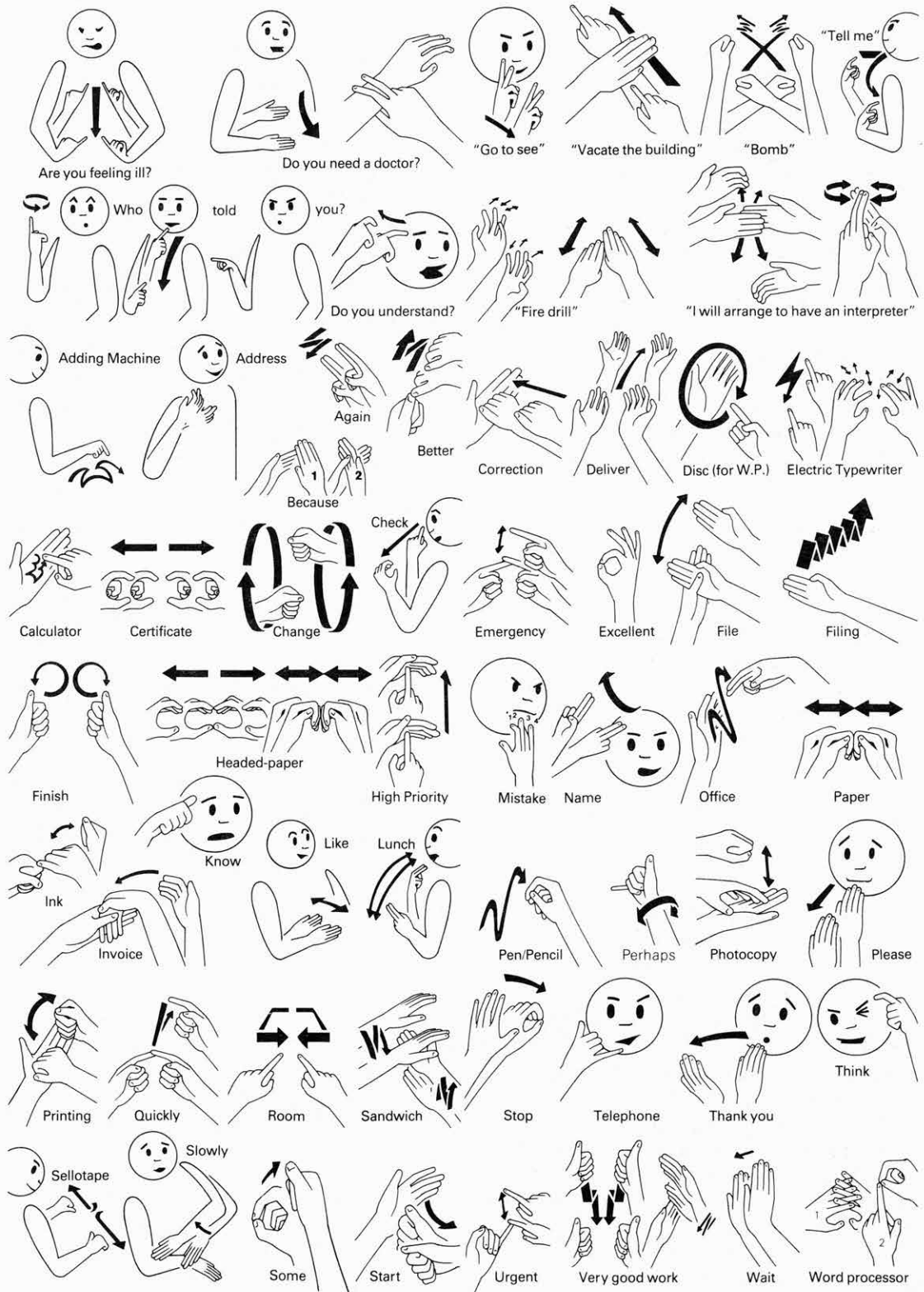
Twelve Thirteen Twenty Thirty One hundred Thousand

Half First Second Third Last

(89848)

tal beírt adatokat. A beiratkozáshoz szükséges adatok: név, lakcím, telefonszám. A gyerekek esetében – a korhatár 18 vagy 15 év – kéri a jótálló aláírását is, aki lehet szülő, gyám vagy tanár. A könyvtár tagja lehet bárki, aki a városban él vagy ott dolgozik, illetve, ha csak ott dolgozik, akkor a munkaadónak kell kezességet vállalni. Ha nem ott dolgozik, és nem ott él, akkor a könyvtárlátogató használhatja a lakóhelye szerinti olvasójegyet is. A beiratkozó aláírásával igazolja, hogy érvényesnek tekinti magára nézve a könyvtár szabályzatát, és elismeri, hogy az általa átnyújtott igazolványok érvényesek.

A könyvtári szolgáltatások egyik legtöbbször igénybe vett – bár egyre csökkenő – fajtája a kölcsönzés. A kölcsönzés majdnem mindenütt számítógépen vonalkóddal, fényceruzával történik.

Az angol könyvtárakban különbséget tesznek a különböző dokumentumok kölcsönzésénél. Könyveket térítés nélkül kölcsönöznek, felnőtteknél a maximális darabszám általában 10, gyerekekénél 5.

A központi könyvtárak kölcsönzési statisztikája alapján az alábbiak jellemzők:

- az éves kölcsönzött állomány kb. 40%-a szakirodalom, ezt követi a szépirodalom (kb. 34%) és az ifjúsági irodalom (kb. 10%).
- a hangkazetta és videokazetta kölcsönzése 8-8%-ot tesz ki.

A 300 ezer lakosú Newcastle-i Városi Könyvtár központi felnőtt részlegének 1990-es állományadatai szerint a

- szakirodalom	143 196 kötet
- szépirodalom	41 414
- ifjúsági	13 103
- hangkazetta	6029
- videokazetta	2500

Szabadpolcon található 60 000 könyv, 5000 kazetta és 1900 videokazetta.

Több vidéki könyvtár adatai szerint a könyvtári tagoknak körülbelül 75%-a helyi lakos, a többi csupán ott dolgozó vagy odalátogató. A könyveken, folyóiratokon és napilapokon kívül általában a következő dokumentumokat gyűjtik és szolgáltatják a könyvtárak: hanglemezek, hangkazetták, kompakt lemezek, szoftverek, videokazetták, keretezett reprodukciók és néhol eredeti képzőművészeti alkotások, fényképek, újságvivádatok, aprónyomtatványok, hangoskönyvek, öregbetűs könyvek és – a siketek és nagyothallok számára – speciális videokazetták, a gyere-

keknek játékok. Nem kölcsönzik természetesen az aprónyomtatványokat, újságvivádatokat, de minden mást igen. Az audiovizuális dokumentumok kölcsönzéséért, a 70-es évek végétől, illetve a 80-as évek elejétől kérnek kölcsönzési díjat. Ez a díj azonban nem magas. Egy hanglemez átlagára 4 font, négyhetes kölcsönzési díja 25 és 30 penny között váltakozik, amennyiben felnőtt és munkaviszonyban álló kölcsönzőről van szó. A nyugdíjasok és munkanélküliek ennél kevesebbet, mindössze 18 pennyt fizetnek. Kompakt lemezt (CD-t) általában 2-3 hétre kölcsönöznek, kölcsönzési díja 50 penny, nyugdíjasok és munkanélküliek számára 30 penny. A CD átlagára 9 font.

Vannak olyan városok is – pl. Manchester –, ahol a nyugdíjasoknak egyáltalán nem kell kölcsönzési díjat fizetniük. A videokazetták napi kölcsönzési díja 1-1,50 font között váltakozik, több helyen az ismeretterjesztő videokazettákat ingyen kölcsönzik. (Annyit érdemes összehasonlításul megjegyezni, hogy a legkisebb távolságra szóló metrójegy ára Londonban 70 penny.)

A dokumentumok elhelyezése a használói igények szerint kialakított részlegekben történik. Egy városi vagy megyei könyvtárnál ezek általában a következők:

- felnőtt kölcsönző könyvtár,
- gyerekkönyvtár,
- művészeti és zenei részleg,
- helyi (közhasznú) információs és helytörténeti részleg,
- üzleti információs részleg,
- szociálpolitikai részleg.

A felnőtt kölcsönzői könyvtárakban betűrendben, illetve Dewey-féle rendben helyezik el a könyveket. Vannak olyan könyvtárak, ahol kiemelik a referenz könyveket, és vannak olyanok, ahol egybeosztják a szakállományt és csupán a jól ismert módokon jelzik a gerincükön, hogy nem kölcsönözhetőek.

Nincs merev szabály arra sem, hogy *olvasóhelyek* legyenek-e vagy önálló *olvasóterem*? Erre is, arra is van példa.

Több könyvtárban található úgynevezett „átvezető” állomány, amely a *gyerekkönyvtár*at köti össze a felnőtt részleggel. A gyerekkönyvtárak általában külön vannak a felnőttekétől, ezt azzal indokolják, hogy a gyerekeket más életkori sajátosságok jellemzik, más dokumentumok érdeklik őket, és másképpen használják a könyvtárat, mint a felnőttek.

A zenei és művészeti részlegekre jellemző, hogy több helyen nincs helybenhallgatási lehetőség, eleve csak a dokumentumok kölcsönzését tekintették feladatuknak. Ahol erre lehetőségük van, az LP lemezek helyett CD-t vesznek, hiszen ezek kezelése és kölcsönzése egyszerűbb, a dokumentum jóval hosszabb életű, mint a hagyományos hanglemezeké.

A nagyobb zenei részlegek állományának nagyságára példa a Sheffield-i Városi Könyvtár, ahol 20 000 LP hanglemez van, 5000 kazetta, 3000 CD, 12 000 kotta, 10 000 zenei szakkönyv és 48 zenei folyóirat. Csak kölcsönzik az állományt, másolatot sem készítenek.

Ha a részleg gyűjt művészetekre vonatkozó irodalmat, itt helyezik el a képzőművészeti albumokat, diákat, grafikákat is.

A helyi információról, mint szolgáltatásról és gyűjteményről igen sokat lehetett már olvasni a hazai szakirodalomban. Ezért csak néhány területet emelek ki a gyűjtőkörükből. A részlegek gyűjtenek minden olyan kéziratban levő anyagot is, amely releváns információt tartalmaz a város, a környék szempontjából. Mikrofilm formájában gyűjtik a plébániák, egyházközségek anyakönyveit, a temetői sírhelyek felíratait, genealógiai jegyzékeket, az újságkivágatok mellett minden színházi, mozi és hangversenyprogramot, választási jegyzékeket, választási propaganda anyagokat, minden helyi önkormányzati kiadványt, éves jelentéseket és beszámolókat, egyházi kiadványokat, stb.

A helyi információból nőtt ki egy újabb és egyre keresettebb részleg: a *genealógiai gyűjtemény*. A családfa-kutatás, a tradíciók megismerése iránti igény és a reprivatizációs törekvések találozása következtében vált egyre nyilvánvalóbbá a könyvtárosok számára, hogy a többször igényelt dokumentumokat – nemzetközi genealógiai indexek, hazai és helyi indexek, anyakönyvi kivonatok másolatai stb. – érdemes gyűjteménnyé szervezni, mert a használatuk iránt egyre nő az igény.

Az *üzleti információs részleg* szintén a helyi információ egyik része volt eredetileg, a gazdasági változások azonban megkövetelték a könyvtáraktól, hogy egyre nagyobb mértékben fejlesszék ezt a gyűjteményüket. Itt megtalálhatók a cégjegyzékek, a hazai és nemzetközi törvénytárak, cégkönyvek, gyártmánykatalógusok, adótörvény-könyvek és az adórendelkezésekkel kapcsolatos kiadványok, külföldi telefonkönyvek, a

kereskedelmi szabályozást rögzítő kiadványok stb. Online terminál kapcsolat segítségével időazonos (percre pontos) tőzsdei információkhoz juthat a használó.

Az üzleti részleg kialakítását a vállalkozók igénye hozta létre. Egyoldalú képet kapnánk az angol könyvtárakról, ha nem beszélünk a *szociálpolitikai részlegről*, amely éppen olyan szerves része a szolgáltatásoknak, mint az előző.

Az 1960-as években kialakított részleg foglalkozik a vakok, gyengénlátók, siketek és csökkenhallók, és a házhoz kötött betegek, idős emberek könyvtári ellátásával.

A nálunk is jól ismert hangoskönyvek és hangosfolyóiratok mellett a könyvtárakban jelentős nagyságú öregbetűs könyvállomány is található. Sok esetben az idős emberek is ezeket olvassák.

A hangoskönyvek normalkazettákon vannak, a szabványosnál nagyobb méretű kazettákat csak a vakok központi könyvtára használja. A kormány és az Európa Tanács által létesített gatesheadi stúdióban készítik a vakok számára a napi hírekből, újságcikkekből összeállított hangos napilapot, ami másnap délig eljut minden igénylőhöz.

Több könyvtárban található ún. olvasógép: Kurtzweil Reading Machine. Ennek az a lényege, hogy a nyomtatott dokumentumot a gép beszédé alakítja. A gép nyelve azonban igen monoton, és ezért nem igazán népszerű. Talán jelentéktelen eszköznek tűnik, de minden részlegben több nagytű is áll a gyengénlátók rendelkezésére.

A könyvtárak részlegeiben piktogramok jelzik, hogy a könyvtárosok között van, aki tud beszélni a siketekkel is. Erre majdnem minden könyvtárban kiképeznek egy könyvtárost.

Az egyik leggondosabban megszervezett szolgáltatásuk az erre a célra kialakított autóbuszok segítségével végzett *házhozszállítás*.

Általában a szociális gondozók jelzik a könyvtárakban, hogy kik azok az idős vagy beteg emberek, akik szeretnének olvasni, de nem tudnak könyvtárba járni. A könyvtáros ezeket az embereket felkeresi, elbeszélget velük, feljegyzi igényeiket, majd a következő alkalommal a megjelölt témakörből legalább 10 különböző könyvet szállít, hogy az olvasó valóban választhasson. London egyik 170 ezres lakosú körzetében 900 idős, beteg olvasót látogat havonta egyszer a könyvtáros. Kimondottan erre a szolgáltatásra 17 000 könyv és 2000 hangoskönyv áll az olvasók rendelkezésére. Alkalmam volt látni, hogy az

idős, sok esetben egyedül élő emberek számára ezek milyen ünnepi és nagyon várt találkozások.

Az angol könyvtárakra általában az a jellemző, hogy elméleti és elméletieskedő elképzelések helyett szolgáltatásaikat a lehetőségeikhez mérten a használók igényeihez igazítják. Tág teret adnak minden elfogadható egyéni kezdeményezésnek, de ezt sehol sem teszik kötelezővé. A demokrácia adta egyéni szabadsághoz tartozik az is, hogy választani lehessen akár jó és rossz között is. Természetesen a jó és követendő példákat a Library Association és a British Library könyvtárak fejlesztésével és könyvtári kutatásokkal foglalkozó osztályának kiadványai ismertetik, a szakmai tanácskozásokon és továbbképzéseken megbeszélik az aktuális kérdéseket, a központi könyvtárak hálózati szakreferensei továbbadják.

Elsősorban a londoni kerületi könyvtárakban honosították meg azt a módszertani – szaktanácsadói – tevékenységet, hogy egy-egy kerületi könyvtár a gondozója egy-egy könyvtári területnek. Egyrészt azért, mert ott dolgozik annak a területnek a legjobb gyakorlati szakembere, másrészt ott alakult ki ehhez megfelelő állomány.

Két végletes pont mutatja ma leginkább az angol könyvtárak széles szolgáltatási skálájának határait. A két pont a korszerű adatbankhoz csatlakozó online szolgáltatás és a beteg emberekkel való törődés: ez foglalja keretbe a könyvtárak szolgáltatási rendszerét. Ennek a rendszernek többféle könyvtárosra van szüksége: olyanokra, akik sok-sok időt hajlandók eltölteni türelemmel és szeretettel egy-egy idős, beteg ember mellett, és olyanokra, akik partnerei a korszerű információt üzletembereknek.

KÖNYVTÁR A ZSEBEN

Nagy sikert aratott a japán fogyasztók körében a Sony július óta kapható újdonsága, a *Data Diskman* névre keresztelt elektronikus zsebkönyvtár. A mindössze 1,3 kilogramm súlyú és 350 dollár körüli áron kapható *Data Discman* valójában egy olyan leolvasóberendezés, amely könyvszerűen képes megjeleníteni a speciális optikai lemezen tárolt információt. A ma forgalmazott 9 cm átmérőjű *Data Discman*-lemezek egyenként több mint 2500 oldalnyi szöveget képesek tárolni. A japán cég elektronikus zsebkönyvtárából az elmúlt hónap alatt mintegy harmincezer darab talált gazdára, és a gyártók azt remélik, hogy az eladott *Data Discman*ek száma az első év végére eléri majd a 200 ezret, megközelítve ezzel a Sony sikerlistáján abszolút csúcstartónak számító Walkmanek népszerűségét. A japán elektronikai óriáscég a hírek szerint 1991-ben kíván a *Data Discman*nel betörni az amerikai piacra; ennek érdekében helyi telefonkönyvek, menetrendek lemezre vitelével bővítik a jelenlegi mintegy 25 darabból álló "könyvkollekciójukat", és már dolgoznak a készülék újabb változatán, amely az elképzelések szerint kép- és hangfelvételek lejátszására is alkalmas lesz.

(Heti Világgazdaság 1990. (12.évf.) 49.sz. 9.p.)